

УДК 631.164.23(045)

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ

Соколюк К.Ю.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті проведено аналіз стратегічних проблем пошуку іноземних джерел інвестиційних ресурсів в сучасних умовах господарювання. Досліджено стан іноземного інвестування в Україні та перспективи його розвитку. Проведено порівняльний аналіз зі розвитком світового інвестування.

Ключові слова: інвестиційний ресурс, інвестиція, ВВП, іноземний капітал, іноземний інвестор, аграрне виробництво, зовнішньоекономічна діяльність, прибутковість.

Постановка проблеми. Постійні зміни у умовах ведення світового господарства прямо впливають на соціально-економічний розвиток окремих країн та України зокрема. Досить помітно це в умовах фінансово-економічної кризи на початку 2008 року і відчутно певні негативні прояви і дотепер. Для формування стабільної економічної системи країни необхідним є формування основних напрямів інноваційно-інвестиційного розвитку, а саме розробки програми формування інвестиційного забезпечення стратегічно важливих галузей економіки, до яких, зокрема, відноситься і аграрне виробництво, що виступає базою для формування продовольчої безпеки країни. Це і обумовлює потребу дослідження процесу залучення іноземних інвестиційних ресурсів для розвитку вітчизняної економіки та аграрного сектору зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням залучення іноземних інвестиційних ресурсів до процесу інвестування вітчизняної економіки займалися такі вітчизняні науковці як В.І. Грушко, Г.Я. Глуха, М.Ю. Коденська, О.В. Міщук, І.В. Одоцюк, О.А. Прокопчук, П.Т. Саблук, М.П. Харчук та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний внесок у розгляд даного питання, окремі його аспекти ще залишаються неповністю висвітленими, зокрема, щодо особливостей залучення прямих іноземних інвестицій в залежності від спеціалізації, напрямку та рівня розвитку регіону. Крім того, неповністю вивчено механізм залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України.

Мета статті полягає у аналізі сучасного стану іноземного інвестування в Україні у частині залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор економіки, зокрема в умовах входу до ЄС та визначенні перспектив подальшого їх залучення.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна діяльність країни тісно пов'язана з зовнішньоекономічною діяльністю в частині забезпечення припливу прямих іноземних інвестицій. В кризових умовах залучення таких стратегічно важливих інвестиційних ресурсів є вкрай важкою та клопіткою справою, що зумовлено погіршенням інвестиційного клімату та зниженням рівня довіри іноземного інвестора в світлі останніх подій в галузі нормативно-правового регулювання ін-

вестиційної діяльності в Україні. Тим більш, що інвестиції відіграють вирішальну роль у економічному зростанні країни [9].

Іноземні інвестиційні ресурси можуть надходити як зі сторони: іноземних держав – державні інвестиційні ресурси, так і від приватного сектору та зарубіжних фірм і підприємств. На даному етапі розвитку економіки України існує ряд негативних факторів, що впливають на процес залучення прямих іноземних інвестицій.

Серед перешкод залучення іноземних інвестицій можна назвати наступне:

- більшість аграрних виробників не в змозі самостійно створювати інвестиційні проекти для залучення іноземних інвесторів та представлення переваг саме їх проекту через відсутність кадрів відповідного рівня та кваліфікації, досвіду та можливості участі у бізнес-форумах і міжнародних конференціях;

- неспроможність малих та середніх аграрних підприємств конкурувати із провідними агрохолдингами України в боротьбі за іноземного інвестора, який, в більшості випадків, зосереджує свою увагу на прибутковому та надійному, на його погляд, бізнесі в якості великих підприємств;

- значна частина іноземних інвесторів прагне інвестувати ресурси на умовах подальшого співволодіння таким аграрним підприємством;

- відсутність всеукраїнської бази іноземних інвесторів.

Більшість країн практикує вкладення прямих інвестиційних ресурсів, що сприяють зростанню зовнішньоторговельного обороту приймаючої країни, збільшенню обсягів та різновидів форм виробничого та науково-технічного співробітництва [7].

Перерозподіл інвестиційних ресурсів серед країн світу відбувається наступним чином. Станом на 2013 рік [2] за надходженнями прямих іноземних інвестицій лідирували країни з економікою, що розвивається – 53,6%, а за витоком іноземних інвестицій – країни з розвинутою економікою – 60,8% (рис. 1).

Прямі іноземні інвестиції позитивно впливають на економіку країн, так як вони є досить прибутковими – за останні 10 років показник зріс майже вдвічі, особливо за вивезеними прямими іноземними інвестиціями, що свідчить про ефективність здійснених транзакцій (рис. 2).

В умовах несприятливого інвестиційного клімату вивчення тенденцій залучення іноземних

інвестиційних ресурсів та перспективи подальшого їх використання є надзвичайно важливим аспектом для формування, в подальшому, стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку в світі входу до ЄС як економіки країни загалом так і пріоритетних її галузей.

Рис. 1. Структура світових ПІІ

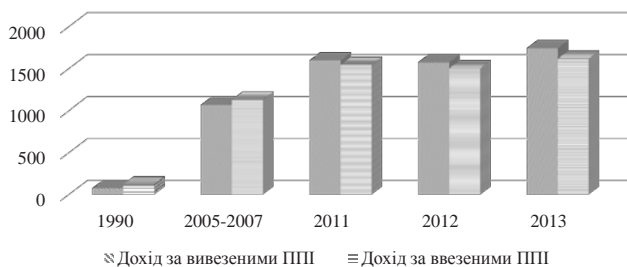

Рис. 2. Прибутковість прямих іноземних інвестицій, млрд. дол. США

Вивчаючи дану підсистему інвестиційної діяльності необхідно врахувати певні особливості формування інвестиційного клімату в умовах соціально-економічних кризи.

До появи певних ризиків, починаючи з листопада 2013 року, інвестиційний клімат в Україні мав негативні прояви. Зокрема, часті зміни податкового та господарського законодавства негативно позначились на структурі інвестиційних ресурсів, джерел їх надходження та подальшого характеру і тривалості їх використання. Тому при формуванні ринку інвестиційних ресурсів необхідно особливу увагу звернути на формування сприятливого інвестиційного клімату.

На думку Харчука М.П., з метою підвищення ефективності залучення інвестицій та поліпшення інвестиційного клімату, в рамках реформування економічної системи потрібно здійснити наступні кроки:

- 1) об'єднати структури, що вирішують питання щодо інвестування;
- 2) налагодити співробітництво із міжнародними фінансово-кредитними інститутами такими як: Міжнародний трейд-клуб, посольствами, іноземними фірмами, що діють на території України;
- 3) налагодити співпрацю між суб'єктами господарювання та державою;
- 4) здійснювати організацію аукціонів щодо виділення земельних ділянок під забудівлю інвестиційних об'єктів;
- 5) залучення в процесі інвестування банківських кредитів, ресурсів страхових компаній як

найбільш доступних джерел залучення фінансових інвестиційних ресурсів [3].

Іноземне інвестування в економіку країни можливе двома основними шляхами – пряме та непряме інвестування.

Пряме інвестування – це безпосереднє вкладення коштів інвестором в об'єкти інвестування. Непряме інвестування – це вкладення за допомогою фінансових або інших посередників.

Найбільша частка прямих іноземних інвестицій з економіки України припадає на Кіпр – майже 85%, а на країни близького зарубіжжя (Польща, Латвія, Грузія) – менше 5% у загальному підсумку. Така ситуація зумовлена тим, що на Кіпрі зосереджено більшість офшорних зон, що дозволяє уникнути сплати податків і тим самим сприяє вивезенню капіталу з країни.

Проте, незважаючи на негативні явища в економіці країни та інвестиційній сфері, приплив іноземних інвестиційних ресурсів все ж таки спостерігається. Аналіз інвестиційної карти України станом на 31.12.2013 року [1], показав, що найбільше прямих іноземних інвестицій було вкладено у Донецьку, Запорізьку, Київську, Харківську та Дніпропетровську області – понад 10 000 млн. дол. США. На Центральну Україну та Вінницьку область, зокрема, прями іноземні інвестиції склали в межах 5 000–10 000 млн. дол. США [1]. Якщо ж розглянути у розрізі галузей промисловості, то найбільш інвестиційно-привабливими за підсумками обсягів вкладень прямих іноземних інвестицій є машинобудування, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції та добувна промисловість – тобто ті галузі, капіталовідача в яких відбувається у мінімальні терміни та відсоток прибутковості досить високий.

Сума прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу в 2013 році по Україні становив 1217,6 дол. США, що втричі перевищує рівень 2006 року (табл. 1). Загалом, темпи приросту прямих іноземних інвестицій у розрахунку на оду особу за період 2006–2013 роки постійно зростає. На це вплинуло не лише зростання обсягів вкладень прямих інвестиційних ресурсів в економіку України, але й скороченням чисельності населення.

Найвищий показник подано по Дніпропетровській області – 2547,0 дол. США, що лише на 49,9% перевищує рівень 2006 року. Аналізуючи тенденцію зміни показника по даній області варто зазначити, що протягом 2006–2013 років показник був досить високим. Це зумовлено особливостями розвитку регіону, а саме його промисловою спрямованістю і як вище було зазначено більша частка іноземних інвестицій припадає саме на промисловість. Найвищий у Тернопільській області – 59,4 дол. США. Це свідчить про нераціональний розподіл інвестицій за регіонами та їх концентрацію в промислово розвинених центрах. Для гармонізації надходжень, при розробці стратегії розвитку слід враховувати особливості кожного з регіонів щоб забезпечити приплив інвестицій та, як наслідок, стимулювати розвиток регіонів

В процесі аналізу інвестиційної активності зарубіжних країн стосовно України, доцільно розглянути структуру прямих іноземних інвестицій у 2014 році з країн світу у вітчизняну економіку за даними рис. 3.

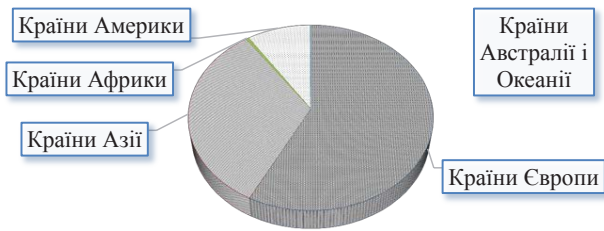

Рис. 3. Структура прямих іноземних інвестицій за країною походження у 2014 році [5]

За підсумками 2014 року найбільшими інвесторами економіки України залишаються країни ЄС – 76,4% від загального обсягу вкладень, а найбільшими інвесторами за обсягами вкладених ресурсів є Кіпр¹. Примітною умовою є і те, що дана країна виступає лідером і по відтоку до неї інвестиційних ресурсів з України (табл. 2).

Аналіз структури прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності показав, що найбільш привабливими галузями для іноземних інвесторів залишаються промисловість та фінансова і страхова діяльність – 32 та 26% відповідно.

¹ Хоча вважати дані об'єктивними, на наш погляд не є доречним. Так як в дані країні значна кількість офшорних зон, і відповідно, як свідчать статистичні дані, значна кількість коштів вивозяться саме в даному напрямку.

Найменша ж частка припадає на професійну наукову та науково-технічну діяльність, інформація та телекомунікації, сільське, лісове та рибне господарство – від 0,5 до 8%.

Важливі галузі такі як аграрний сектор та сільське господарство зокрема, є менш привабливими для прямих іноземних інвестицій. Так як потребують певного відрізка часу для їх освоєння та подальшої віддачі, а іноземний інвестор, як правило, орієнтується на найменш короткі терміни окупності. Крім того існує певна сукупність контрольованих та неконтрольованих факторів зумовлених специфікою аграрної сфери та особливостями ведення сільського господарства, що залежить від природних та кліматичних умов.

Тобто, така стратегічно важлива галузь як аграрне виробництво залишається досить непривабливою для іноземного інвестора. Якщо в розвиток безпосередньо виробництва кошти ще вкладаються, то вкладення прямих іноземних інвестицій у розвиток сільських територій та природоохоронну діяльність, покращення земельних ресурсів та збереження їх якісних характеристик на даний період відсутні. Більшість іноземних інвесторів розраховують на швидке одержання прибутків із мінімальними ризиками. В той час як інвестиції в розвиток інфраструктури

Таблиця 1
Аналіз обсягу прямих іноземних інвестицій в розрахунку на 1 особу, дол. США [4]

№	Показники	Рік				
		2006	2010	2011	2012	2013
1.	Усього	359,9	873,1	980,6	1105,6	1217,6
2.	Вінницька обл.	46,4	112,0	125,3	138,9	152,9
3.	Дніпропетровська обл.	1698,1	2098,5	2242,2	2468,6	2547,0
4.	Тернопільська обл.	35,3	61,1	55,2	57,4	59,4
Темп росту до 2006 року, %						
1.	Усього	-	242,60	272,46	307,20	338,32
2.	Вінницька обл.	-	241,38	270,04	299,35	329,53
3.	Дніпропетровська обл.	-	123,58	132,04	145,37	149,99
4.	Тернопільська обл.	-	173,09	156,37	162,61	168,27

Таблиця 2
Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіку України та Вінницької області на початок 2014 року

№	Показники	Україна на 31 грудня 2014 року		Вінницька область		% області у загальному підсумку
		млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	
Всього, у т.ч.		45916,0	100,0	278,7	100,0	0,61
1	Кіпр	13710,6	29,86	66,7	23,9	0,49
2	Австрія	2526,4	5,50	64,3	23,1	2,55
3	Франція	1614,7	3,52	38,4	12,5	2,38
4	Німеччина	5720,5	12,46	23,8	8,5	0,42
5	Туреччина	198,7	0,43	5,8	2,1	2,92
6	Нідерланди	5111,5	11,13	3,9	1,4	0,08
7	Велика Британія	2145,5	4,67	3,6	1,3	0,17
8	Ліван	25,9	0,06	2,6	0,9	10,04
9	США	862,3	1,88	1,5	0,5	0,17
10	Італія	999,1	2,18	1,1	0,4	0,11
11	Російська федерація	2724,3	5,93	11,6	4,2	0,43
12	Польща	831,2	1,81	15,9	5,7	1,91
13	Віргінські о-ви	1997,7	4,35	6,2	2,2	0,31
14	Угорщина	594,7	1,30			0,00
15	Інші країни	6852,9	14,92	5,6	2	0,08

Таблиця 3

Вкладення прямих іноземних інвестицій в сільське господарство України, млн. дол. США

№	Показники	Рік					В середньому за 5 років	Структура, %
		2010	2011	2012	2013	2014		
	Всього, у т.ч.	669,2	719,5	725,3	717,8	776,9	721,74	100,0
1	Кіпр	175,50	237,80	343,80	312,70	361,50	286,26	39,66
2	Австрія	27,50	14,20	7,70	11,00	14,40	14,96	2,07
3	Франція	15,30	21,90	22,10	22,40	23,10	20,96	2,90
4	Німеччина	57,70	58,60	62,50	63,40	64,90	61,42	8,51
5	Нідерланди	24,40	33,30	18,80	21,40	17,00	22,98	3,18
6	Велика Британія	134,50	126,80	42,20	37,60	35,40	75,30	10,43
7	Швейцарія	2,60	16,80	1,30	1,30	0,70	4,54	0,63
8	США	44,60	24,10	22,90	25,90	22,10	27,92	3,87
9	Італія	3,40	3,80	3,70	3,40	3,50	3,56	0,49
10	Російська федерація	17,40	8,80	6,30	10,10	11,00	10,72	1,49
11	Польща	29,50	29,10	33,10	32,80	32,10	31,32	4,34
12	Віргінські о-ви	12,20	12,00	15,00	27,30	31,70	19,64	2,72
13	Угорщина	2,80	3,10	3,80	3,80	3,90	3,48	0,48
14	Інші країни	121,80	129,20	142,10	144,70	155,60	138,68	19,21

ри сільського господарства передбачають досить тривалий період їх окупності, але в той же час довготривалий ефект.

Проте, незважаючи на ризики, існують інвестори, що вбачають перспективи вкладення в аграрний бізнес в тому числі в сільське господарство як основу його розвитку. Зокрема, найбільше прямих іноземних інвестицій у галузь сільського господарства (переважно у виробничу сферу, оминаючи природоохоронну діяльність) надходить із Кіпру – 361,5 млн. дол. США у 2014 році, що на 48,8 млн. грн. більше 2013 року. У структурі загальних вкладень прямих інвестиційних ресурсів це становить понад 39,66% (табл.3).

На другому місці по вкладення прямих інвестиційних ресурсів – Велика Британія – 10,43%, що становить 35,4 млн. дол. США. На третьому місці – Німеччина, частка прямих іноземних інвестицій якої становить 8,51%.

Найменшу частку становлять прямі іноземні інвестиції з Австрії, Франції, Швейцарії, Італії – у межах 0,5-2%. На інші країни припадає 19,21%.

Враховуючи сучасний стан розвитку аграрного сектору потреба в іноземних інвестиціях досить значна. Сприяє цьому і поглиблення фінансової кризи в країні та розбалансованість розвитку стратегічно важливих галузей економіки країни. В рамках інтеграційних процесів та реалізації «Стратегії 2020» урядом країни передбачається ряд заходів щодо залучення іноземних інвестицій, у тому числі і прямих. Зокрема здійснення:

- гармонізації національного законодавства із європейським та світовим законодавством;
- подальшого реформування податкової системи для спрощення окремих процедур сплати податків та запровадження пільгового оподаткування при здійсненні інвестиційної діяльності;
- усунення проявів бюрократизму та корупції в інвестиційній сфері;
- укладання міждержавних угод про заохочення та захист інвестицій з метою уникнення подвійного оподаткування;

- поліпшення інвестиційного клімату в країні;
- стимулювання іноземних інвестицій у наукову, науково технічну та інноваційну діяльність.

Виконання вище перелічених заходів дасть змогу не лише зацікавити іноземного інвестора у вкладенні коштів в ті чи інші галузі економіки, але й забезпечити їх довготривалий характер. Так як на теперішній час йому бракує впевненості в доцільності вкладень через ризик втрати економічних вигід у зв'язку із постійними змінами політичного та економічного характеру.

Висновки і пропозиції. Отже, можна зробити наступні висновки. Аналіз вкладень прямих іноземних інвестицій в динаміці за всіма джерелами надходження показав тенденцію до їх зростання. Проте, негативним на наш погляд, є збільшення частки вкладень у фінансовий та страховий сектор, а не в виробничі галузі. Зокрема, надзвичайно мала частка вкладень у науково-технічну та інноваційну діяльність, що є базою для створення нових інтелектуалізованих систем, машин та обладнання для різних галузей економіки. Наразі, основну частку іноземних інвестиційних ресурсів становлять діяльність засоби були в використанні. Хоча, враховуючи значний науковий потенціал країни, ми маємо можливість самостійно створювати інтелектуальні та інноваційні продукти за певної фінансової підтримки. Крім того надзвичайно мала частка прямих іноземних інвестицій припадає на аграрне виробництво та його інфраструктуру зокрема. Наразі, урядом країни вже зроблено певні кроки щодо активізації інвестиційної діяльності в Україні, а саме для припливу іноземних інвестицій більшість із яких направлені на гармонізацію законодавства, спрощення оподаткування, забезпечення захисту іноземного інвестора. Все це, на наш погляд, не лише сприятиме припливу іноземних вкладень, але й стимулюватиме вітчизняного інвесторів вкладати кошти в стратегічно важливі галузі на тривалий період часу.

Список літератури:

1. Інвестиційний атлас України 2013, Держінвестпроект.
2. World investment report 2014. Investing in the SDGs: an action plan. United nations conference on trade and development. ISBN 978-92-1-112873-4. P. 263.
3. Харчук М. П. Як поліпшити інвестиційний клімат в Україні / М. П. Харчук // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2013. – № 5. – С. 17-20.
4. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України. Статистичний збірник. Київ. – 2014. – 47 с.
5. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України. Статистичний збірник. Київ. – 2015. – 45 с.
6. Прямі інвестиції. [Електронний ресурс] Режим доступу: www.vn.ukrstat.gov.ua
7. Міщук О. В. Прямі іноземні інвестиції у забезпеченні інноваційного розвитку економіки України / О. В. Міщук // Інноваційна економіка – № 7. – 2013. – С. 242-245.
8. Прокопчук О. А. Іноземні інвестиції в економіку України: тенденції та перспективи / О. А. Прокопчук / Таврійський державний агротехнологічний університет
9. Глуха Г. Я. Прямі іноземні інвестиції у контексті економічного зростання / Г. Я. Глуха // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1 (7). – С. 113-121.

Соколюк Е.Ю.

Винницький торгово-економічний інститут
Київського національного торгово-економічного університета

**ПРЯМЫЕ ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ
В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ ЭКОНОМИКИ:
СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ****Аннотация**

В статье проведен анализ стратегических проблем поиска иностранных источников инвестиционных ресурсов в современных условиях хозяйствования. Исследовано состояние иностранного инвестирования в Украину и перспективы его развития. Проведен сравнительный анализ с развитием мирового инвестирования.

Ключевые слова: инвестиционный ресурс, инвестиция, ВВП, иностранный капитал, иностранный инвестор, аграрное производство, внешнеэкономическая деятельность, доходность.

Kateryna Yu.S.

Vinnitsa Trade and Economic Institute
Kyiv National Trade and Economic University

**STRAIGHT LINES FOREIGN INVESTMENTS
IN THE AGRICULTURAL ECONOMY SECTOR INCLUDED:
STATE AND PROSPECTS ATTRACTION****Summary**

The article analyzes the strategic problems finding foreign sources of investment resources in the contemporary economy. It's researched the condition of foreign investment in Ukraine and prospects of its development. It's carried out the comparative analysis of the development of world investment.

Keywords: investment resources, investment, GDP, foreign capital, the foreign investor, agricultural production, foreign trade, profitability.